

บุบผา ล้วนวิสัย

หัวชนโบราณ

“ หัวโชนเป็นงานหัตถศิลป์ชั้นสูง
ที่ลูกหลานควรหวงแหนมรดกของชาตินี้ไว้
ให้คงอยู่ต่อไปชั่วลูก ชั่วหลาน ”

บุบผา ล้วนวิสัย

“หัวโขน” เป็นงานศิลปะชั้นสูง สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นหัวครอบส่วนศีรษะและใบหน้า ใช้ปิดบังใบหน้าผู้แสดงโขน เพื่อสวมบทบาทตามตัวละครเพื่อสวมใส่ในการแสดง “โขน” นาฏศิลป์ชั้นสูง มรดกทางวัฒนธรรมของชาติไทย การทำ “หัวโขน” นั้นถือเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีความพิเศษแตกต่างจากงานศิลปหัตถกรรมแขนงอื่นๆ ด้วยความจำเพาะของระเบียบวิธีแห่งการช่างทำหัวโขนตามขนบนิยมอันมีมาแต่โบราณ ผู้ที่จะเป็นช่างหัวโขนได้ต้องมีความรู้ในเชิงช่างหลายอย่างซึ่งนอกจากฝีมือเชิงช่างแล้ว หัวโขนยังถูกกำหนดด้วยแบบแผน จารีต ของหัวโขน ไว้อย่างเคร่งครัดอีกด้วย เช่น สี และลักษณะของหัวโขน ซึ่งถ้าทำผิดไปจากที่ครูโบราณกำหนดไว้ก็ถือว่าผิดทั้งหมด ไม่ใช่หัวโขนหัวนั้นเลย การสร้างผลงานหัวโขนจึงล้วนแต่ต้องใช้ทั้งความรู้ ความประณีตละเอียดอ่อนในการรังสรรค์ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามเอกลักษณ์ของตัวแสดงและความงดงาม วิจิตรบรรจง

หัวโขนพระพิราพ

หัวโขนหนุมาน

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นางบุบผา ล้วนวิสัย ช่างฝีมือด้านหัตถ์ของไทย ที่สืบทอดการทำหัตถ์ตามแบบฉบับโบราณมานานกว่า 50 ปี จุดเริ่มต้นจากความชื่นชอบในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ที่ถือเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง ได้เห็นถึงเครื่องแต่งกายนักแสดงที่ถูกตัดเย็บด้วยความประณีต ประกอบกับหัตถ์ต่างๆ ที่ใช้สวมใส่ในการแสดง ซึ่งมีลวดลาย และลักษณะแตกต่างกันไปตามเอกลักษณ์ของแต่ละตัวละคร เช่น หนุมาน ทศกัณฐ์ พระราม พรลักษณ เป็นต้น ซึ่งนางบุบผาได้จดจำรูปลักษณ์ และลักษณะเด่นของตัวละครนำมาทดลองสร้างสรรค์หัตถ์ด้วยตนเอง ลองผิด ลองถูกจนสามารถทำผลงานออกมาได้สมบูรณ์ ครบถ้วน ตามโครงสร้างและสีสันตามลักษณะโบราณ มีความชำนาญในการเขียนลายสด โดยไม่จำเป็นต้องร่างไว้ก่อน ทุกลวดลายล้วนอยู่ในความคิดออกแบบและเรียงลำดับการเขียนลายไว้แล้วในจินตนาการ อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการกระหนะลวดลายและปิดทองเพื่อประดับตกแต่งหัตถ์ให้มีความสวยงาม จนได้รับการยอมรับในแวดวงนาฏศิลป์ไทยและกลุ่มนักสะสมงานหัตถ์ศิลป์ไทยมาจนถึงในปัจจุบันนี้

หัวโขนพระราม

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

การทำหัวโขน มีรูปแบบที่ต้องเป็นไปตามขนบนิยมอันมีมาแต่โบราณ ซึ่งช่างแต่ละคนจะต้องศึกษาให้เข้าใจองค์แห่งเกี่ยวกับลักษณะของหัวโขนของแต่ละตัวละคร ทั้งลักษณะของหน้ายอด และสี ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าหัวโขนนั้นเป็นหัวอะไร เช่น หัวพระ หัวยักษ์ หัวลิง หัวโขนฤๅษี เป็นต้น ส่วนศาสตร์การทำหัวโขนที่สะท้อนได้ถึงทักษะฝีมือ และการคงไว้ด้วยขั้นตอนการทำหัวโขนแบบโบราณดั้งเดิม เช่น การปิดหุ่นที่จะใช้การเคี้ยวแป้งที่จะไว้สำหรับปิดกระดาษ ใช้กระดาษสาในการปิดหุ่น ใช้หนังวัวหรือหนังควายตากแห้งฉลุตามแบบต่างๆ ของหัวโขนนั้นๆ เช่น ใบหู หางคิ้ว จอนหู การตีลายติดลายโดยยึดรูปแบบการติดลายแบบโบราณด้วยรักแท้ กระจกแหะลาย ปิดด้วยทองคำเปลว ทาสีเขียนหน้าและสีที่ใช้ทาหัวโขนต้องใช้ให้ถูกต้องตามขนบจารีตโบราณ และด้วยนางบุบผาคลุกคลีอยู่กับการทำหัวโขนแบบโบราณมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก จึงได้มีโอกาสทำหัวโขนตามแบบกระบวนการดั้งเดิมทุกประการ ด้วยการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษที่เน้นลวดลายที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม นิยมสร้างสรรค์ตัวละครเรื่องราวเกียรติเป็นหลัก เช่น พระลักษณ์ พระราม ทศกัณฐ์ หนุมาน ฤๅษี เป็นต้น ทุกกระบวนการผลิตล้วนยึดถือตามแบบฉบับโบราณทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการรักษามรดกภูมิปัญญาที่แทบจะไม่เลือนช่างฝีมือรุ่นใหม่ ตั้งแต่เตรียมหุ่นและแม่แบบเองด้วยกระดาษสา นำมาผสมแป้งเปียกให้เหนียวพอเหมาะแล้วปั้นแบบขึ้นรูปเป็นใบหน้าตัวละครตามที่ต้องการ นำมากระจกแหะลวดลายที่ละเอียดประณีตให้ตรงตามรูปแบบเอกลักษณ์ตามตัวละครนั้นๆ แล้วจึงลงสีให้สวยงามตามลักษณะตัวละครนั้นๆ เช่น พระรามมีใบหน้าสีเขียว พระลักษณ์ใบหน้าสีทอง ทศกัณฐ์ใบหน้าสีเขียว หนุมานมีใบหน้าสีขาว เป็นต้น นำมาปิดทอง ตัดพวยและประดับกระจก โดยใช้วัตถุที่ดีและมีคุณภาพเท่านั้น นางบุบผาเน้นทำด้วยใจรักและทักษะฝีมือที่สั่งสมอย่างยาวนานจึงทำให้ทุกผลงานออกมาด้วยลวดลายอันวิจิตร งดงามตามแบบโบราณทุกประการ

หัวโขนพ่อแก่

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมากกว่า 50 ปี ทำให้ผลงานหัวโขนฝีมือของนางบุบผา เป็นที่ประจักษ์ว่าเป็นผลงานที่คงเอกลักษณ์ และกลิ่นอายความเป็นหัวโขนตามแบบดั้งเดิมซึ่งมีสัดส่วนโครงสร้างตามหลักโบราณ โครงหุ่นทุกชั้น ฝีมือของนางบุบผาจะมีขนาดที่เท่ากัน ประกอบบนใบหน้าบริเวณ คิ้ว ดวงตา จมูก ปาก มีความสมดุลเสมอกันเป็นร่องริ้วชัดเจน สัดส่วนพอเหมาะ ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป รวมทั้งเลือกใช้วัสดุที่ดีในการผลิตจึงทำให้มีความคงทนและสวยงาม

หัวโขนของนางบุบผามีเอกลักษณ์ตามรูปแบบโบราณทั้ง รูปร่าง ลักษณะ ถูกต้องตามแบบแผนตามจารีตที่สืบทอดกันมา โดยหัวโขนที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ พญาวานร (หนุมาน) ต้องมีลักษณะสีขาวผ่อง หัวโขน มีเขี้ยวแก้วอยู่กลางพาดานปาก และหัวโขนพญายักษ์ (ทศกัณฐ์) นางบุบผาทำตามโครงสร้างโบราณที่ต้องทำเป็นหน้ายักษ์สามชั้น ชั้นแรกมีหนึ่งหน้าปกติและมีหน้าเล็กเรียงกันสามหน้า ชั้นที่สองมีหน้าเล็กๆ สี่หน้า เรียงทั้งสองด้าน ชั้นที่สามด้านหน้าเป็นพรม ด้านหลังเป็นหน้ายักษ์ ริมฝีปากแฉะ ตาเบิกโพลง สวมมงกุฎยอดชัย ปกติทศกัณฐ์หน้าสีเขียวแต่ตามวรรณกรรมตอนหนึ่งเมืองไพบูลย์จะต้องเป็นสีทอง ซึ่งนางบุบผามีความเข้าใจในองค์ประกอบของหัวโขนตามจารีตโบราณอย่างถ่องแท้ จึงทำให้สามารถรังสรรค์ผลงานออกมาได้ตามลักษณะหัวโขนโบราณทุกชั้นตอนที่ยังคงใช้การปั้นขึ้นรูปเป็นโครงหุ่น โดยไม่ใช่เรซินทดแทนเหมือนอย่างช่างทั่วไปในปัจจุบัน นางบุบผายังยึดเอกลักษณ์ดั้งเดิมด้วยการใช้กระดาษสาและกาวยแพงเปียกปิดทับไปมาถึง 16 ชั้น และลงสีถึง 2 ชั้นเพื่อให้หุ่นเกิดความเงางาม อีกทั้งนางบุบผายังใช้น้ำยาชนิดพิเศษตามตำราโบราณที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นตัวช่วยให้หัวโขนของนางบุบผาทุกชั้นมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน คงทน มอด และแมลงต่างๆ ไม่มารบกวน

ด้วยทักษะฝีมืออันยอดเยี่ยมของนางบุบผา ทำให้ผลงานเป็นที่ประจักษ์ในวงกว้างและด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน จึงทำให้ได้รับโอกาสซ่อมหัวโขนโบราณอายุหลายร้อยปีที่ชำรุด ผุพัง ให้กลับมาเหมือนใหม่ อย่างถูกต้องตามหลักโครงสร้างเดิมอย่างไม่มีผิดพลาด ทำให้ชื่อของนางบุบผาและบ้านโขนไทย เป็นที่รู้จักและยอมรับในแวดวงนักอนุรักษ์และชานาฏศิลป์ไทยจวบจนปัจจุบัน

หัวโขนพ่อแก่นาคราช

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

ผลงานที่นับเป็นอีกหนึ่งเอกลักษณ์ที่สะท้อนทักษะฝีมือของนางบุบผา คือ การพัฒนารูปแบบของหัวโขนโดยการทำหัวโขนจิ๋วขนาดเล็ก สามารถทำได้เล็กที่สุดมีขนาดเพียง 2 นิ้ว และถึงแม้สัดส่วนจะมีขนาดที่เล็กลงแต่สามารถคงองค์ประกอบและรายละเอียดได้ครบถ้วนเหมือนกับหัวโขนขนาดใหญ่ทุกประการ จนทำให้ชื่อเสียงของนางบุบผาขึ้นเป็นหนึ่งในช่างฝีมือทำหัวโขนที่เป็นที่รู้จักในวงการงานโขนไทยในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนางบุบผายังได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับครอบครัวและยังได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้ง “บ้านหัวโชน” ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนในครอบครัวและเครือข่ายของนางบุบผาเอง รวมถึงมีกลุ่มคนในชุมชนที่ให้ความสนใจ ที่มีใจรักในการทำหัวโชนเข้ามาร่วมด้วย ซึ่งในปัจจุบันนางบุบผายังคงเผยแพร่ความรู้ในการทำหัวโชนให้กับผู้ที่สนใจศึกษาทั้งนักเรียน นักศึกษา และเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนางบุบผาไปร่วมเป็นวิทยากรเพื่อถ่ายทอดความรู้ในการทำหัวโชนโบราณให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนรุ่นหลัง เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของศิลปหัตถกรรมโบราณที่มีมาอย่างยาวนาน เป็นงานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์สืบไป

หัวโขนสหัสเดชะ

นางบุบผา ล้วนวิสัย

ประเภทเครื่องกระดาศ หัวโซนโบราณ

 6 เมษายน 2500

 55/1 ซอยเจริญนคร 9 ถนนเจริญนคร

แขวงคลองตันไทร เขตคลองสาน

กรุงเทพมหานคร 10600

 089 - 669 - 8831